

MARIANNE DARLÈN SOLHAUGSTRAND

Med mannen som objekt

Når Marianne Darlén Solhaugstrand maler halvnakne, iscenesatte menn ligger ikke en objektivisering av dem bak. Hun er på jakt etter et eget blikk

Av André Gali & Monica Holmen

– Jeg trodde kunst var noe som fantes på 1800-tallet, begynner Marianne Darlén Solhaugstrand på spørsmål om hvordan hun endte opp som kunstner.

– Jeg kommer ikke fra et hjem med kunst og det fantes ingen kunstnere på den lille øya utenfor Harstad som jeg kommer fra. Jeg visste ikke engang at kunstner var noe man kunne utdanne seg til. Men Solhaugstrand tegnet og holdt på med andre kreative prosjekter i barndommen, og det var tegning, form og farge hun valgte på gymnaset.

– Den gangen het det som gav full studiekompetanse husflid og estetiske fag. Jeg ville først og fremst flytte fra øya og foreldrene mine overtalte meg til å begynne på denne linjen – de var bekymret for at jeg ikke skulle ta allmennfag!

Møtet med kunsten

Takket være en oppmerksom lærer gikk ferden videre til kunsthøgskolen i Kabelvåg.

– Læreren min kom med søknadspapirene til kunsthøgskolen i Kabelvåg. Og jeg hadde flaks – søknadsfristen hadde gått ut, men jeg kom inn. Da var jeg 17-18 år og dette var mitt første møte med kunst.

Jeg hadde aldri hatt noen særlig andre interesser enn å tegne å male, så jeg skjønnte fort at det var dette jeg skulle drive med.

– På videregående var jeg opptatt av maleri og ekspressive malere som Leonard Rikard og Bjørn Carlsen.

En interesse som krasjet litt med datidens strømninger i kunsten:

– Da jeg begynte i Kabelvåg i '93 skulle man ikke male i det hele tatt. Samtidig var skolen lagt opp slik at man var innom alle teknikker, både to- og tredimensjonale, før man valgte retning.

Solhaugstrand havnet først på stofftrykk, deretter maleri.

Siden søkte hun seg til kunsthøgskolen i Bergen, men kom ikke videre derfra. Turen gikk da tilbake til Nord-Norge med jobb på barnekonstskole et år, før hun fikk nok og begynte med opptaksprøven til Statens Kunst- og håndverkshøgskole i Oslo (SHKS) – som det het den gangen.

– Jeg kom inn på Institutt for farge i 1998 og gikk der i fem og et halvt år.

Malerier på tisselaken

De siste årene har Solhaugstrand markert seg med akvareller i stort format. En gjennomtenkt idé ligger bak det noe uvanlige material- og teknikkvalget, som ikke tradisjonelt forbindes med stor kunst. Men akvarellen har lenge vært en del av hennes praksis.

– Da jeg begynte med akvarell på SHKS gikk jeg tilbake til det første jeg gjorde: jeg fikk akvarellskrin på ungdomsskolen, og en sommer var jeg oppe hele natta og malte bilder, blant annet av Axl Rose i Guns'n'Roses, ler hun.

– Han var helten! Nå har jeg altså gått tilbake til puberteten og maler akvareller av menn. Men planen var ikke først å male akvareller.

– Tanken var oljemalerier, men jeg begynte med akvarellskisser. Så lagde jeg store oljemalerier og tegninger på tisselaken, humrer hun.

– Jeg har jobba i helsevesenet hele livet, også ved siden av skolegang, og visste at man kunne bestille ruller med det fra fabrikk. Det er et godt lerret, malinga oppfører seg annerledes, den blir kakete og kremaktig. Akkurat som med akvarell får man fine blødninger, og det blir en deilig tekstur i det fysiske maleriet.

Å male eller tenke

Men dette var før akvarellen ble hovedmedium. At hun valgte å bruke akvarell som ferdig produkt fremfor skisse til oljemalerier handlet mye om oljemaleriets tunge historie som akvarellen mangler.

– Akvarellen konnoterer mer til amatører, det anses som en kvinnesyssel, ler Solhaugstrand.

– Det var litt i tiden også; for ti år siden var det slik at enten tenkte du eller så malte du. Det var vanskelig å påstå at du var en konseptkunstner med et tema samtidig som du malte figurativt og dermed sto inne i en romantisk tradisjon belemret med å fronte maleriet. Jeg var ikke interessert i dette, jeg ønsket meg ut av dette. Dermed ble det akvarell.

Men tiden da Solhaugstrand gikk på Institutt for farge var ikke spesielt preget av tenkning rundt materiale.

– Det var kun konseptkunst og teori.

Undervisningen var preget av videreføring av 1960-tallets konseptualisme, og hun forteller at de ikke hadde maleriundervisning – man malte mer på akademiet. Teorien derimot fikk de grundig inn.

– Når vi hadde gjennomganger så var det teori vi snakket om, ikke det tekniske. Jeg visste ikke at enkelte av lærerne mine malte en gang, før etterpå!

En renessanse for det subjektive

Solhaugstrand forteller at teorifokuset gjorde det utfordrende å jobbe med maleri, desto mer med akvarell.

– «Marianne, du blir ingenting med akvarell», ble det sagt til meg. «Du må gå over til foto». Jeg brukte mye tid på å forsvare at jeg ville male.

Ønsket om å male bunner i et ønske om at det subjektive skulle prosesseres gjennom henne på en annen måte enn foto:

– Når du maler så avslører du også deg selv. Kunstneren blir kanskje mer tydelig enn modellen, man legger til et fortolkningslag. Jeg synes det subjektive var spennende og gravde meg ned i min egen greie – jeg sto for det meste og malte for meg selv.

Men da hun var ferdig på SHKS snudde det.

– Plutselig kom alle bøkene om tegning og maleri fra England, det var mange tegneutstillinger, og alt som hadde vært vanskelig ble plutselig lett. Til nå hadde ikke så mange tegnet og malt, men de få som hadde, kom kanskje lettere med på utstillinger. Sånn sett har jeg vært heldig.

Et modningssår

Selv om Solhaugstrand hele veien har tegnet og malt, og ting syntes å være klart fra begynnelsen, så tok hun et år ekstra ved SHKS (*fjernet for å modnes*).

– Jeg skulle egentlig gå ut i 2003, jeg hadde mange malerier og en tegneserie, med sterke farger og ornamentering. Men jeg ble rådet til å vente et år og modnes litt til. Så jeg forlenget hovedfagsperioden med et år.

I stedet for å være med på avgangsutstillingen viste hun derfor en separatutstilling ved 21:24 galleriet til studentene ved SHKS og Kunstakademiet. Den ble godt mottatt av både publikum og presse, samt førte senere til at hun kom med på Tegnebiennalen 2004.

– Jeg var fornøyd selv også. Alle veggene var fylt med malerier, veggmalerier og tegninger på tisselaken, samt at jeg hadde en tegneserie om prosjektet. Da jeg skulle uteksamineres året etter hadde bølgen med akvarell og tegning slått inn over Norge og det var ikke lenger noe problem å arbeide med kunst på denne måten. Siden den gang har hun vært svært aktiv. Men utstillingsaktiviteten begynte før hun ble uteksaminert.

– Jeg stilte ut hele veien gjennom studiene. Min første separatutstilling var i 1998 i Galleri Nord-Norge i Harstad, forteller hun.

– Jeg hadde en tanke om at jeg måtte ut i det her så fort som mulig. Å gå på skole er ikke å sitte i en lukket kokong. Så da jeg gikk ut hadde jeg allerede en cv å søke med.

Siden da har hun hatt en rekke separatutstillinger både i Norge og internasjonalt. Hun forteller entusiastisk hvordan hun opererer:

– Jeg har alltid søkt på alt mulig som virket spennende, jeg har alltid en utstilling å jobbe mot – jeg begynner med neste prosjekt før jeg er ferdig med det forrige.

Kvinneliv og blikk

Akvarellene til Solhaugstrand viser nakne eller halvnakne menn som poserer. I kunsthistorisk sammenheng er mannlig akt ganske uvanlig, det er stort sett kvinnen som er gjenstand for kunstnerens blikk. Fordi det har blitt konvensjonen er det få som reagerer på en naken kvinne. En naken mann derimot oppleves som noe annerledes. Ikke minst når de er malt i akvarell. Men hvor kommer denne interessen og motivkretsen fra?

– Jeg var opptatt av kvinneliv og mine forgjengere, og jeg tegnet og malte masse bilder av både mine og venninnens bestemødre, forteller hun og fortsetter:

– Kvinneblikk opptok meg, at jeg kun så på meg selv og mødrene og hva de hadde gjort. Det måtte være et blikk utover dette.

I kunstteorien er kunstnerens, nesten utelukkende forstått som mannens, blikk på kvinnen, vært gjenstand for utbredt forskning. Begreper som «the male gaze» og voyeur festet grep rundt 90-tallet med teoretikere som Laura Mulvey. Kunstnere som Cindy Sherman utforsker «the male gaze» og objektivisering av kvinnen i sin serie *The Untitled Film-Stills* hvor hun har iscenesatt seg selv som stereotypisk kvinneskikkelser i Hollywood-filmer, gjenstand for det mannlige blikket. Solhaugstrand snudde dette rundt. Hun ville finne et annet blikk, og finne ut hvordan kvinner hadde sett på menn.

Pin-up bilder av menn

– Jeg dro til London og tenkte at der vil jeg finne mye litteratur. Jeg kom over en «Women's own bookstore» men den var lesbisk. «Sorry love, never heard of it» var responsen som møtte meg da jeg ville ha et pin-up-bilde av menn for damer.

Men til slutt fant hun noe lignende, i en bokhandel for homofile.

– Det var en bok fra 1960-tallet, fra før homofili var ordentlig definert, med bilder av surfere, det var det nærmeste jeg kom slike bilder.

Med utgangspunkt i dette begynte Solhaugstrand å skape sine egne bilder. Hun definerte en handlingsramme for seg selv:

– Jeg skulle ta bilder av gutter jeg synes var fine og så skulle jeg male dem, for sånn å forsøke å definere mitt eget blikk bort fra det eksisterende og finne et ekte blikk.

Hun begynte med dette på hovedfaget sitt. Men tilbakemeldingene fra de eksterne sensorene var ikke som ventet.

– De sa at jeg hadde et homofilt blikk.

Det syntes hun bare var enda mer interessant.

– Det handler om hvordan man fremstiller bilder som symboler og leser dem som symboler. Etter denne responsen begynte jeg å tenke på hvordan jeg skaper disse bildene; hvordan fremstille at dette er et ærlig blikk samtidig som du viser at det er en kvinne som skapt det?

Endeløse forsøk

Det var da hun tok frem akvarellskrinet igjen.

– Jeg tenkte at det konnoterer kiosklitteratur og dameromaner. Som ungdom har jeg lest mye kiosklitteratur, humrer hun.

– I disse bøkene er mannen definert som et sexsymbol, og det er en spesiell fremstilling av heteroseksualitet i bøkene: alle jentene er en form for unge masochister, og mannen definerer deres verden.

Solhaugstrand ler og fortsetter:

– Alltid er det en rik businessmann og en ung jente. Og det er alltid en fantastisk beskrivelse av mannen når han entrer boka for første gang.

Men slik er ikke mennene Solhaugstrand maler. Hun vil definere sitt eget bilde.

– Han må kunne leses dit jeg vil. Men det har jeg enda ikke helt lykkes med. Så hittil har alle utstillingene vært preget av at jeg har forsøkt én ting, så en annen ting. Hensikten har ikke vært å snu kjønnsrollene på hodet for å poengtere noe, men gjøre små endringer og se om det kan føre til en annen fortolkning.

Og hva har hun kommet frem til?

- Da jeg studerte PPU på høgskolen i Oslo i 2009 skrev jeg en FOU oppgave i Didaktikk om min egen prosess på dette, noe som var veldig klargjørende. Jeg har en hypotese om at det er vanskelig å snu det på hodet fordi publikum alltid vil lese bildene som symboler ut fra den kulturelle bakgrunnen de har. Men det er formidlingsprosessen som er spennende, jeg får det aldri helt til, men det er det som driver det videre!

Fra kiosklitteratur til ekstrem kjønnssteori

Solhaugstrand leser mye, både «vanlige» men også mer ukonvensjonelle kjønnssteorier.

– Jeg har lest Beavouir og Mosse, om forskjellige bilder på mannen, som har vært spennende.

Hun utdyper:

– Mosse tar for seg hvordan bildet av mannen vi har nå er påvirket av den franske revolusjonen, hvor man går bort fra aristokratiet og ønsker å definere en ny rolle, arbeiderklasse mannen, og hvordan disse rollene har blitt brukt av undergrupper for å fremme sin sak. Et eksempel er den ariske mannen som plutselig ble et bilde på den homofile yndlingen.

– Akkurat nå leser jeg om transvestitter hvor forfatteren postulerer at det ikke finnes transer, men i stedet et tredje kjønn. Alle disse kategoriene er spennende!

Religion har også opptatt Solhaugstrand, hvordan bilder fortolkes i religion. Hun holder frem Leo Steinbergs *The Sexuality of Christ in Renaissance Art and in Modern Oblivion*:

– Han forklarer hvordan det hele tiden henvises til kjønnen til Kristus: folk kaster blomster på det og holder det frem. Som reinkarnert guddom er kjønnen hans beviset på kjøtt og blod. Hans penis er beviset på at vi er syndsforlatt, derfor trenger vi ikke omskjæres lenger.

Hun humrer og fortsetter,

– Steinberg er ganske gæren, men jeg er veldig inspirert av slike ekstreme teoretikere. Jeg får lyst til å lage bilder. Boka om det tredje kjønnen har samme effekt.

Iscenesettelse av menn

Prosessen frem til ferdig verk er alltid den samme for Solhaugstrand: foto først, male etterpå.

– Ja, den har ikke endret seg. Finne folk, overtale dem til å fotograferes, fotograferer, redigere og skisse, og så male.

Ofte synes maleriene å være iscenesatte, som i *Inexhaustible Beauty-Anthonys Dream*, hvor en mann ligger på gresset foran en gris. Eller i *Inexhaustible Beauty - The Garden 2*, hvor en mann sitter på huk med en sort hette på hodet, og en ugle på armen. Men dette varierer.

– Det kommer an på hvem jeg tar bilde av. Noen synes det er kjempegøy, da drar vi ut og iscenesetter. Andre er ikke så komfortable med å bli tatt bilde av, og da tar jeg enklere bilder og redigerer etterpå.

Hun avslører at hun tar seg frihet med å endre litt her og der, sette modellene inn i en annen kontekst enn den opprinnelige. Det er en lang prosess hun holder på med.

– Når det kommer til utstilling så gjør jeg ferdig hele planlegginga først. Jeg er perfektjonist og planlegger mye. Min prosess er langsiktig, jeg har holdt på med dette i ti år nå, kanskje holder jeg på i ti år til – jeg vet ikke. Det er en stadig utvikling av en idé som hele tiden går videre.

Veien videre

Nå jobber hun frem mot neste utstilling, som blir en gang til våren.

– Jeg skal stille ut i et nytt galleri i Drammen, startet av en kollega, Ane Sagatun.

Men noen fastsatt dato har hun ikke, hun venter barn i mars og må se situasjonen litt an.

– For første gang i mitt liv vet jeg ikke helt hva jeg har i vente, og jeg har trengt litt slingringsmonn. Det er en annen energi, men også en annen tålmodighet nå.

– Jeg maler små bilder i akvarell og tusj, men jeg maler de store også. De små er kjappe, de store er tregere. Men jeg liker de små godt, sterkere farger, mens de store er ekspressive, på rull – det er svære ruller med ekspressiv energi. Akvarellene er malt på andre så de får en helt annen finish, blødningen blir helt annerledes. Det fysiske i maleriet er som et lag med fetisjering i seg selv, noe som er veldig fint – det er en av grunnene til at man maler.